

Тема. Безособові дієслівні форми на –но, -то. Уживання їх у мовленні

Мета:

- поглибити знання учнів про дієслово як частину мови;
- навчити розпізнавати й утворювати безособові дієслівні форми, вживати їх у мовленні;
- розвивати творчу уяву, зв'язне мовлення, вміння оперувати лінгвістичними термінами, застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, збагачувати словниковий запас учнів;
- виховувати любов до Батьківщини, рідного слова, потребу пізнавати мовні глибини.

Обладнання: підручник, мультимедійна система, комп'ютерна презентація, картки із завданнями, словники (тлумачний, фразеологічний, орфоепічний), аудіозапис народної пісні «Ой у полі жито...».

Тип уроку: комбінований

Форма уроку: урок-телепередача

Структура уроку:

1. *Організаційний момент*
2. *Актуалізація опорних знань*
3. *Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.*
4. *Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу учнями*
5. *Застосування отриманих знань*
6. *Закріплення матеріалу*
7. *Підсумок уроку*
8. *Домашнє завдання*

Хід уроку

I. Організаційний момент

- Доброго дня, дорогі друзі. В ефірі телепередача *«У гостях у дієслова»* і я, її ведуча, Наталія Дмитрівна. А працювати ми будемо у студії телеканалу **7-В**. Щоб легше нам працювалось, давайте подаруємо один одному посмішку і своє сердечко, на якому напишіть побажання товаришеві. А я дарую вам всім своє сердечко із побажанням: *«Жити. Творити. Світ берегти. Світити людині на цілі світи» (І. Драч)*

У цій студії ви були неодноразово. Але працювати сьогодні будемо з такими рубриками:

- *Рубрика «Події останньої доби»*
- *Рубрика «Сьогодні в ефірі»*
- *Рубрика «Погляд на проблему»*
- *Рубрика «Діло майстра величає»*
- *Рубрика «Веселі перегони»*
- *Рубрика «Підсумки»*
- *Рубрика «На завтра»*

Звичайно, кожна рубрика матиме свої завдання. Перед вами аркуш паперу з кольоровим сердечком. Запишіть на ньому своє ім'я, і ви сьогодні будете самі підвищувати свій рейтинг знань. Кожна ваша правильна відповідь на уроці оцінюється в один бал. Намагайтесь у дужках біля бала написати за що отримали його, щоб не було сумнівів у ваших знаннях. В кінці уроку у нас буде «Рейтингова панорама», де ви підрахуєте свої бали. Бажаю вам успіху.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Отож заглянемо у рубрику *«Події останньої доби»* і пригадаємо, що ви вчили. Будь-яка передача має своїх репортерів.

1. **«Актуальне інтерв'ю»** з нашим репортером «Учениця», який поставить вам кілька питань:

- ✓ Що називається дієприкметником?
- ✓ Ознаки яких частин мови поєднує дієприкметник?
- ✓ Які ознаки прикметника має? Дієслова?
- ✓ Яку синтаксичну роль може виконувати дієприкметник?
- ✓ Що таке дієприкметниковий зворот?
- ✓ У якій позиції відокремлюється?

Дякую нашому репортеру і всім, хто взяв участь у інтерв'ю. Не забудьте за бали. Репортер отримує 3 бали.

2. **«Розумне перо»** (словниковий диктант)

Морквяний, священик, неньчин, розказати, сховати, зцідити, півострів, пів'ями, пів-Києва, річчю, Наталчин, сіллю, совістю, матір'ю, просьба, вогко, возз'єднання, без'язикий, зшити, прикрасити, менше, пречистий, шістдесят, сміється.

Взаємоперевірка (обмін зошитами)

- Хто не допустив жодної помилки? (додайте 3 бали)
- У кого 1-2 помилки? (2 бали)
- 3-4 помилки? (1 бал)
- Хто зробив більше помилок, отримує завдання додому – підібрати по 3 приклади слів на ту орфограму, де припустились помилки.

!!! Чи потрібна була нам ця рубрика? Що вона дала?

III. Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності
Рубрика «Сьогодні в ефірі»

Тема нашого уроку **«Безособові дієслівні форми на –но, -то. Уживання їх у мовленні»**. Чи можете ви дати відповідь на питання:

- Для чого в українській мові вживаються безособові дієслівні форми?
- Що ви очікуєте від цієї рубрики?

Отже, метою нашого уроку є: - навчитися розпізнавати безособові дієслова, утворювати дієслівні форми на –но, -то; з'ясувати для чого вони вживаються у мовленні; підвищити свій рівень грамотності, культури мовлення.

IV. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу учнями

Рубрика «Погляд на проблему»

1. **Лінгвістичне спостереження.** Погляньте на речення двох колонок.

Визначте, в якій із них є дієприкметник, а де безособова дієслівна форма. Якими членами речення є такі дієслівні форми?

А у річці скаламучена вода.

А у річці скаламучено воду.

Блискавками небо перевите.

Блискавками небо перевито.

(Виступають і присуд., і означ.)

(Тільки присудок)

- Чи мають речення другої колонки особу, яка виконує дію? (Ні)
- А, на вашу думку, присудки виконують якусь дію? (Ні)
- То який висновок можемо зробити? (Дієслівні форми на –но, -то виражають дію невідомої особи, тому вживаються у безособовому реченні у функції присудка).
- А для чого вживаються безособові дієслівні форми? (Вони підкреслюють результата дії, а не саму дію).

2. **Лінгвістична діагностика**

- Що означає слово «діагностика»? (Викор. тлумачного словника)
- Перед вами 2 речення, знайдіть у них дієприкметники, перебудуйте речення у безособове з дієслівною формою на –но, -то.

Скільки складених пісень, легенд, переказів є про рідну батьківську хату.

А в саду запах зотлілого листя.

- Чому неможливо це зробити у другому випадку? (Активний дієприкм.)
- Який висновок можемо зробити? (Тільки пасивні дієприкм.)

3. *Корисні поради*

- Розгорніть підручник на сторінці 81, прочитайте параграф 17 і скажіть, що нового ви дізналися, про що ми ще не говорили. (За допомогою чого творяться безособові форми)

V. Застосування отриманих знань

Рубрика «Діло майстра величає»

1. Факти. Утворіть від дієслів дієприкметники, а потім дієслівні форми на –но, -то. **Зразок,** записати – записаний – записано.

Вивчити, спекти, вишити, прибити, обговорити, подарувати, зорати, лежати, посивіти, згасати.

- Вкажіть головний факт утворення дієслівних форм (тільки від дієприкметників активного стану)

Реклама. (Фізкультхвилинка)

Встаньте, діти, посміхніться,

Землі рідній поклоніться

За щасливий день вчорашній.

Веретеном покрутіться,

Раз присядьте, два присядьте

І за парти тихо сядьте.

1. **Я – майстер.**(Робота біля дошки) учень записує речення: ***Усе на світі створено людськими мозолями.*** 2-ий учень виконує морфемний розбір слова «створено», 3-ій учень – фонетичний розбір слова «мозолями».

2. **Розшукуємо.** Виписати безособові дієслівні форми із пісні.

(Аудіозапис пісні «Ой у полі жито копитами збито»)

(Збито, вбито, затягнено, закрито)

- **Чого навчились у цій рубриці?**

VI. Закріплення матеріалу

Рубрика «*Веселі перегони*» (робота в групах)

1. **Заморочки з бочки.** (Пояснити значення фразеологізмів, ввести у речення.)
 - Он де собаку зарито
 - Вилами по воді писано
 - На роду написано
2. **Свобода слова.** Скласти твір-мініатюру (5-6 речень) про свято Різдва, використовуючи дієслівні форми на –но, -то.
3. **Я – редактор.** Перебудувати речення на безособові.

Любов'ю народу сповиті безсмертні пісні Кобзаря. (Т.Масенко.) В полях Берестечка поховані прадідів кості. (А.Малишко.) Затягнені арканом наші ший... Терпець урвавсь, але живі надії. (М.Старицький.) Хата прибрана, мов на Великдень. (М.Стельмах.) Розорана й розорена стерня, що вже, здається, й не уродить колос. (Є.Гуцало.) Тут тинами хати підперезані. Де та стежка, яка вишиита шовком-піском у житах? (Є.Гуцало.)

- Чи цікава ця рубрика для вас?

VII. Підсумок уроку

Рубрика «Підсумки»

1. *Рефлексійна вправа «Запитуйте – відповідаємо»*

На уроці я навчився...

... зрозумів...

... не вмів, а тепер вмію...

... переконався...

Треба ще попрацювати...

Мені (не) сподобалось...

Найбільш корисною була рубрика...

VIII. Домашнє завдання

Рубрика «На завтра»

Вивчити параграф 17, - виконати вправу 144(1,2) (учні середнього рівня)

- скласти 4-5 речень із дієслівними формами на –но, -то, зробити синтаксичний розбір (учні достатнього і високого рівня)
- записати прислів'я, пісні, в яких зустрічаються дієслівні форми на –но, -то, написати твір-мініатюру за «Мова – скарб народу» (за бажанням)

«Рейтингова панорама». Підрахуйте свої бали. Хто набрав за урок 8 балів і більше, може виставити собі оцінку 10. (Інші бали – по можливості)

Рубрика «На завтра»

Вивчити параграф 17, - виконати вправу 144(1,2) (учні середнього рівня)

- скласти 4-5 речень із дієслівними формами на –но, -то, зробити синтаксичний розбір (учні достатнього і високого рівня)
- записати прислів'я, пісні, в яких зустрічаються дієслівні форми на –но, -то, написати твір-мініатюру за «Мова – скарб народу» (за бажанням)

Рубрика «Для вас»

У мудрім слові – істини зерно!

Тож я сьогодні заодно

Сплету гірлянду вдячних слів

Для кращих в світі вчителів.

Народу нашому я шлю цей комплімент.

І заодно у цей момент

Згадати хочу, що в основу

Його таланту взято мову.

Її живлюще джерело
І з часом сивим зберегло
Скарбниці мудрості крилатії слова,
Їм завдяки душа жива.
Вмирають люди і роки,
Вони ж сильніші за віки:
В прислів'ї, приказці і пісні
Скарби народу благовісні.
Бо тільки той народ живе,
Хто слово рідне береже!
І тільки той народ існує,
Хто мову рідную цінує!